

Kámori Sámuel †

1830—1903.

Ki a tudós értékének megítélésére a külső sikert tekinti a helyes mértéknek, az Kámorit joggal a tudósok legutolsó kategóriájába fogja beosztani. Mert élete a fiaskok láncolata volt. Elismeréssel, méltánylással talán egyedül tanulóéveiben találkozott. A göttingai mester, Ewald, nagy reményeket fűzött az ő rendkívüli nyelvtelenségéhez és fényes jövőt jóslt neki. A jóslat nem teljesült be. A hazájába visszatért Kámori számára csak a sikertelenség volt fenntartva. Bibliafordítása, annyi előkészületnek és egy évtized szakadatlan munkájának gyümölcse, nem babérok, de keserűséget szerzett neki. Belefektette nagy tudását és lelkesedését, minden képességét, mivel rendelkezett. Az eredmény a kritika éles támadása volt, egy heves tollharcz, melyből Kámori sebesülten került ki. Korszakos vállalkozása felett napirendre tértek, mint a hogy egy bukott dráma felett napirendre tér a színház közönsége. Egy ideig a gúny és élcelődés forgalomban tartotta még nevét, azután az is unalmassá vált. A 70-es években megjelent munkáiról már alig vett valaki tudomást. És midőn magába vonult vissza és csendesen nyelvészeti kutatásainak szentelte idejét, teljesen elfeledték. Tíz esztendő óta csak személyes ismerősei tudták, hogy az egész Szentírás eredetijének első magyar fordítója még nem költözött el az élők sorából.

Távol legyen, hogy Kámori szomorú sorsát felidézve az emberi hálátlanság felett érzélgős reflexiókba bocsátkozzunk. Ha megtehetné, ő maga volna az első, ki ez ellen tiltakoznék. Mert

Ő csak az irigységet ismerte ellenfelének és nem a hálátlanságot. Tisztában volt azzal, hogy neki mint tudósnak nem szabad munkájaért jutalmat várnia. Legkevésbé ott, hol a tudományos munkálkodásnak még nincsen árfolyama. Távol legyen, hogy az ellene irányuló támadásokat, a felette folytatott olcsó szellemeskedést indokolatlannak tüntessük fel. Kámori személye, gondolkozása, viselkedése folyton kihívta a birálatot és a mosolyt. Az Írást oly magyar nyelvre fordította, melyet soha ember nem beszélt és soha ember nem fog beszélni. A kritikát oly modorban utasította vissza, mely a komoly discussiót lehetetlenné tette. Nyelvészeti kutatásait a képzelődés irányította és nem a linguistikának megállapított és mindenütt alkalmazott methodusa. Természetes, hogy a harcz hevében az ellenség erősen kihasználta az ő positiójának gyöngeségét. Érthető, hogy a nézők szívesen elmulattak azon a sok furcsaságon, mit a vita napfényre hozott. A közönségtől nem szabad azt kívánni, hogy a burok mögött a magot is észrevegye. De tartozunk az igazságnak azon kijelentéssel, hogy elfogulatlan bíró előtt a tudós értékének megítélésére a siker vagy sikertelenség, a fényes győzelmek vagy gyászos vereségek, a maradandó eredmények vagy esetleges tévedések sohasem lehetnek mérvadók. Mint minden munkásnak, a tudósnak becsét is első sorban az az erkölcsi töke határozza meg, melyet munkájába fektet. A tudós kizárólag az igazságnak szolgálatában áll, ezért hivatása a legszentebb hivatás. Kötelessége nem az igazságnak megtalálása, mi véletlentől és esetlegességtől is függhet, de annak minden mellékérdéktől ment, lankadatlan és lelkiismeretes keresése. A tudós megfelelt a maga feladatának, ha nyugodt lelkiismerettel számot tehet, hogy szünetlenül csakis az igazságért dolgozott, mindég és mindenütt a rendelkezésére álló összes eszközökkel annak megismerésére törekedett. Mentől erősebben érzi azonban az igazságnak végtelen hatalmát, mennél sovárgóbban és kitaratóbban vágyakozik annak elérésére, mennél nagyobb áldozatokat hoz küzködése közben, annál hívebb szolgának fog majdan találtatni. A tudósok rangfokozatának ez az erkölcsi tartalom az igazságos és méltó mérővesszője. Minden egyéb csak alárendelt jelentőségű. Siker nem mindig követheti az erőmegfeszítést. Az

eredmény gyakran nem áll arányban az emberi buzgalommal. Ép ezért helyes ítélet számára nem is szolgáltathat alapot. És a ki az ethikai momentum szempontjából néz végig Kámori pályáján, nem fogja tőle megvonni a legnagyobb tiszteletet és elismerést. Élete a sanyarúság iskolája volt. Minden gyönyör és élvezet, kényelem és szórakozás, mit a világ nyújthat, ismeretlen volt előtte. Egymagában élt mint az anachoreta, kerülve másoktól, kerülve másokat. A szegénység és nélkülözés, a magány és elhagyatottság az akaratérőnek veszedelmes ellensége. Kámori számára nem volt az. Folyton tervezett és folyton alkotott. Terveit és alkotásait a hatalmas méretek jellemzik. Nyomorúságos viszonyok között, ezer akadálylyal küzdve elkészítette bibliafordítását. A vállalkozás nagysága csodálatba ejt mindenkit, a ki tudja, mit jelent a Szentírást fordítani. Mit másutt a tudósok légiójának vállvetett munkája, előkelő társaságok korlátlan tőkéje képes csak megteremteni, azt elvégezte ő maga. Elvégezte úgy, ahogy tudta. Az eredeti nyelvekben való pompás járatosságát, a szigorú lelkiismeretességet, a törekvést, hogy a legjobbat nyújtsa, soha senki se fogja tőle eltagadhatni. Az objectiv és hozzáértő bíráló azt is el fogja ismerni, hogy az Írás megértésében az ő fordítása messze felette áll az összes addigi magyar fordításoknak. A kritika elítélőleg nyilatkozott, Kámori évtizedes fáradozásának eredménye halomra dőlt. Más elkeserítve a szomorú tapasztalattól, passivitásra kárhoztatta volna magát. Kámori kiapadhatatlan energiája és tudományszeretete nyugalmat nem ismert. A vita hullámai még le se csendesedtek, máris újabb munkákkal állott elő. Lapot szerkesztett, kiadta az „Arab gyöngyöket és gyémántokat“, az ó-test.-i apokryphok fordítását, összehasonlító nyelvtudományi kutatásait. Az elhintett mag meddő talajra hullott Olvasó közönség nem akadt, a kiadványokkal járó költségeket pedig nem bírta fedezni. Nem közölt többé semmit, de azért szakadatlanul tovább dolgozott. A tudomány iránti izzó szenvedélye sokkal intenzívebb volt, semhogy meg tudott volna állani. A belső kényszerűség kergette. Lefordította a koránt, és jegyzetekkel látta el. Majd szótárakat állított össze, latin-arab, latin-szanszkrit, latin-perzsa és egy összehasonlító német szótárt. Lexicographus talán

soha még oly kezdetleges módon nem dolgozott, mint ő. Forrássául 3—4 könyv szolgált, ebből hordta össze az egész anyagot. De mit tehetett Kámori arról, hogy szegénysége nem engedte meg egy gazdag könyvtár beszerzését és hogy ez az ország se adhatta meg neki a szükséges segédeszközöket? Kinek nem áll aczélpenge rendelkezésére, kőkéssel kénytelen munkáját folytatni. Legutolsó munkájában az összes emberi nyelvek közös eredetének problémájával foglalkozott. Ha valakinek valaha e 8000 oldalra terjedő kézirat kezébe kerül, bizonyára szánakozó mosolylyal fogja végig nézni azokat a sajnálatos tévedéseket, melyeknek Kámori áldozatul esett. De szánakozása közben is ne feledkezzék meg arról, hogy nem lehetett köznapi ember az, ki ily hatalmas kérdést kívánt megfejteni és hogy e tévedéseket egy olyan tudós követte el, kit munkájában soha semmi se támogatót, csak lelkesedése és kitartása.

Hornyánszky Aladár.